

УДК 339.13.017:339.138

Сокол К.М.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

СВІТОВИЙ РИНОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

THE WORLD MARKET OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION OF THE WORLD ECONOMY

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання глобалізації, пов'язані з розвитком світового ринку інформаційних технологій; взаємозв'язку процесів глобалізації з ринком інформаційних технологій. Розуміння особливостей функціонування глобальної економіки, знання її основних рушійних сил і законів є передумовою успішної інтеграції у світовий економічний простір не тільки окремих компаній, але й цілих держав.

Ключові слова: глобалізація, нова економіка, інформаційні технології, глобалізація світової економіки, ІТ-компанія.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены вопросы глобализации, связанные с развитием международного рынка информационных технологий, взаимосвязи процессов глобализации с рынком информационных технологий. Понимание особенностей функционирования глобальной экономики, знание ее основных движущих сил и законов является предпосылкой успешной интеграции в мировое экономическое пространство не только отдельных компаний, но и целых государств.

Ключевые слова: глобализация, новая экономика, информационные технологии, глобализация мировой экономики, ИТ-компания.

ANNOTATION

The article investigates the questions related to the globalization of the world market of information technologies, interconnection processes of globalization of information technology market. Understanding of peculiarities of the functioning of the global economy, knowledge of its main driving forces and laws is a prerequisite for successful integration into the world economy not just for individual companies, but for entire nations as well.

Keywords: globalization, new economy, information technology, globalization of the world economy, IT company.

Постановка проблеми. За останні десятиліття в структурі світової економіки відбулися суттєві зміни, пов'язані з її глобалізацією. Процеси глобалізації призвели до формування нової, глобальної економіки. Така економіка не просто включає в себе національні економіки окремих країн, але й має низку характерних рис, які притаманні тільки їй. Однією з основних таких рис є неухильне зростання ролі нематеріальних активів, зокрема й знань. Завдяки накопиченню значного науково-технічного потенціалу в ряді країн саме знання, а також інновації та інтелект, стали чинниками успішності компаній цих країн у глобальній економіці. Сучасні компанії конкурують не тільки і не стільки на рівні обсягів і структури виробництва, скільки на рівні інновацій.

Розуміння особливостей функціонування глобальної економіки, знання її основних рушійних сил і законів є передумовою успішної інтеграції у світовий економічний простір не тільки окремих компаній, але й цілих держав.

Враховуючи те, що сучасний світовий ринок інформаційних технологій належить до ринків, які внаслідок глобалізації світової економіки найбільш динамічно розвиваються не тільки в кількісному вимірі, але і в якісному, світовий ринок інформаційних технологій потребує постійного дослідження в контексті глобалізації світової економіки. Крім того, на основні сучасні тенденції цього ринку мають звернути увагу українські ІТ-компанії, приймаючи рішення про вихід на цей ринок, що є актуальним для економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з розвитком світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації, із впливом інформаційних технологій на продуктивність праці, економічне зростання і розвиток міжнародної торгівлі, роль інформаційних технологій у формуванні конкурентних переваг на мікро- і макrorівнях завжди були і є предметом постійних досліджень вчених з різних країн світу, починаючи з періоду становлення цього ринку і до теперішнього часу.

Таким дослідженням присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Л.Л. Брожик, А.Є. Литвин, С.В. Войтко, Т.В. Сакалош, А.Г. Литвак, Н. Ахмад, С. Басу, Дж. Болдвин, Є. Бринджолфссон, Р. Инклар, Н. Карр, М. Катсуно, А. Колекча, В. Лопес-Басолс, К. Мотохаши та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження стало обґрунтування теоретичних та методологічних основ взаємозв'язку процесів глобалізації з ринком інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «глобалізація» як концептуальне поняття вперше ввів у 1981 р. американський соціолог Д. Маклін, а детальне тлумачення цього терміна у 1985 р. дав американський соціолог Р. Робертсон, який визначив глобалізацію як процес всезростаючого впливу різних факторів міжнародного значення (тісних економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну) на соціальну дійсність в окремих країнах [1].

В сучасних умовах глобалізацію можна визначити як процес подолання фізичних відстаней, зниження значущості економічного, соціального, політичного аспектів і заміни їх новими аспектами, які базуються на нових тех-

нологіях. Глобалізація, з одного боку, викликає зміни в технологічній структурі національних економік, а з іншого боку, є наслідком переходу від традиційної економіки до економіки, заснованої на знаннях. Функціонування і розвиток світової економіки відбувається під впливом процесів глобалізації та інтеграції, які ведуть до зростання інтенсивності обміну інформацією, прискорення руху капіталу, товарів і людських ресурсів.

Становлення економічної системи, яка заснована на знаннях, перетворює знання в головний ресурс суспільства, визначальний фактор виробництва [2]. Це можна розцінювати як наслідок процесів глобалізації в економічному і суспільному житті. З іншого боку, наслідком переходу до нового етапу суспільного розвитку стала необхідність створення глобальних інформаційних систем і економічних інститутів.

Бурхливий прогрес у сфері інформаційних технологій призвів до перегляду традиційних поглядів на еволюцію сучасного суспільства.

Відомий автор багатьох праць з економіки цифрового суспільства Д. Тапскотт сформулював нову парадигму суспільства так: «Нове суспільство – це суспільство розумової праці, засноване на застосуванні людських знань до всього, що виробляється, й до того, як це виробляється. Нові ідеї є головним джерелом добробуту» [3]. За твердженням американського філософа й соціолога Є. Тоффлера, відомого своїми працями про інформаційну революцію та концепцію постіндустріального суспільства, в сучасному світі інформація відіграє настільки ж важливу роль, якщо не більшу, як земля, робоча сила, капітал та сировина [4].

Бурхливий розвиток галузі інформаційних технологій має характер інформаційної революції, яка докорінно впливає на господарську діяльність, виробництво товарів і послуг. Підвищення інтенсивності інформаційних потоків призводить до прискорення глобального поширення знань і технічних досягнень, матеріальних і духовних благ [5]. Фундаментальні наслідки впливу інформації на сучасний світ полягають у тому, що інформаційна епоха породжує суспільство, яке є не лише глобальним, але ще й мережевим [6].

Європейська економічна комісія ООН визначила глобальну мережеву економіку як «середовище, в якому будь-яка компанія чи індивід, що перебувають у будь-якій точці економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної роботи, для торгівлі, для обміну ідеями і ноу-хау» [7].

В Окінавській Хартії глобального інформаційного суспільства зазначається, що інформаційні технології є одним з найбільш важливих факторів, які впливають на формування суспільства XXI ст. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії уряду та громадянського

суспільства. Вони стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Суттю економічної трансформації, яка пов'язана з широким застосуванням інформаційних технологій, є їх здатність сприяти поширенню і використанню знань.

Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства закликає використовувати інформаційні технології для створення нової економічної інфраструктури, яка дозволяє на якісно вищому рівні здійснювати обмін інформацією, сприяє розвитку підприємництва та підвищує ефективність національних економік [8].

Сама поява терміна «нова економіка» безпосередньо пов'язана із розвитком сучасних електронних інформаційних технологій, становленням інформаційної системи Інтернет. Ядром «нової економіки» є інформаційні та комп'ютерні технології, які стали наслідком розвитку людства.

«Нова економіка» являє собою економічну інфраструктуру, яка, головним чином, характеризується переважанням нематеріальних активів (послуг і технологій), і зниженням ролі матеріальних активів. Вона є економікою знань, нових інформаційних технологій, нових бізнес-процесів, які забезпечують конкурентоспроможність компаній на світовому ринку. Є прямим наслідком п'ятого технологічного укладу в економіці, основи якого складають: електроніка, комп'ютерні, космічні та біотехнології, новітні джерела енергії та телекомунікації.

Експерти провідних університетів США характеризують «нову економіку» як світ, в якому інформаційно-комунікаційні технології формують глобальну конкуренцію, а експерти ООН визначають її як сукупність інтенсивного технологічного прогресу у сфері комп'ютерів, комунікацій, інтернаціоналізації економічних систем [9; 10].

В основі процесу глобалізації світової економіки лежить поглиблення взаємодії між країнами у сфері економіки, політики, культури і суспільного життя. Така взаємодія стала можливою, зокрема, завдяки розвитку технологій створення, збору, приймання, обробки, зберігання, представлення і передачі інформації.

Подальше поглиблення глобалізації створило передумови для формування світового ринку інформаційних технологій. За останні десятиріччя однією з найважливіших тенденцій стало розширення міжнародної торгівлі продукцією, яка створена із застосуванням інформаційних технологій.

Сучасний світовий ринок інформаційних технологій є одним із світових ринків, які найбільш динамічно розвиваються і характеризуються високою конкуренцією. Це спонукає багато країн збільшувати витрати на розробку інноваційних інформаційних технологій з метою забезпечення конкурентоспроможності на цьому глобальному ринку.

В умовах глобалізації світової економіки значно зростає залежність національних економік від світового ринку і факторів, що визначають його розвиток. Значимість світового ринку інформаційних технологій постійно зростає не тільки у світовому масштабі, але й на рівні національних економік.

Ще у 2002 р. у першому глобальному звіті про рівень розвитку інформаційних технологій (The Global Information Technology Report), який щорічно видається Всесвітнім економічним форумом спільно з міжнародною школою бізнесу INSEAD, був відзначений тісний зв'язок між рівнем розвитку інформаційних технологій і економічним процвітанням країн на підставі того, що інформаційні технології грають провідну роль у розвитку інновацій, підвищенні продуктивності та конкурентоспроможності, диверсифікують економіку і стимулюють ділову активність, тим самим сприяючи підвищенню рівня життя людей. Інформаційні технології перетворилися в один з найважливіших факторів економічного зростання, а сама галузь інформаційних технологій стала своєрідним двигуном світової економіки. Сьогодні у багатьох розвинених країнах галузь інформаційних технологій розвивається бурхливими темпами і стає запорукою сталого економічного розвитку і відчутного внеску в їх ВВП [11].

У глобальному звіті про рівень розвитку інформаційних технологій у світі визначається рейтинг економік країн світу на основі індексу готовності до мережевого суспільства.

Цей індекс складається на основі 4 індексів-компонентів (середовище, готовність, використання і вплив інформаційних технологій), кожен з яких, у свою чергу, включає кілька складових, які характеризують, відповідно: політичне, регуляторне, ринкове та інноваційне середовище; готовність населення, бізнесу та органів влади до застосування інформаційних технологій; використання інформаційних технологій населенням, бізнесом та органами влади; вплив на економіку та соціальну сферу.

У глобальному звіті Всесвітнього економічного форуму 2014 р. зазначено [12], що цифрові інформаційні технології мають пряме відношення до економічного зростання і створення робочих місць. Наприклад, зазначено, що на ринках, що розвиваються, всеосяжне використання цифрових інформаційних технологій може привести до створення понад півмільярда робочих місць тільки протягом наступного десятиліття, а тематичні дослідження показують, що нові інформаційні технології істотно впливають на всі галузі економіки, починаючи від охорони здоров'я і закінчуючи сільським господарством.

Фінляндія займає в рейтингу перше місце завдяки тому, що створила сприятливе середовище для ведення бізнесу і має одну з кращих систем освіти у світі. Фінляндія посідає перше місце в світі за кількістю заявок на патенти на одиницю населення в області інформаційних

технологій, 90% фінських домогосподарств мають доступ в Інтернет. В цілому, економіка Фінляндії орієнтована на отримання максимальної вигоди з використання нових інформаційних технологій.

Країни Північної Європи і так звані «азіатські тигри» (Сінгапур, Гонконг, Південна Корея і Тайвань) (табл. 1) домінують в рейтингу 2014 р. завдяки створенню сприятливого середовища для ведення бізнесу, сприятливого інвестиційного клімату, високої кваліфікації населення та іншим чинникам, що сприяють застосуванню інформаційних технологій.

Таблиця 1

Країни-лідери рейтингу на основі індексу готовності до мережевого суспільства

Рейтинг 2014 р.	Країна	Бали	Рейтинг 2013 р.
1	Фінляндія	6.04	1
2	Сінгапур	5.97	2
3	Швеція	5.93	3
4	Нідерланди	5.79	4
5	Норвегія	5.70	5
6	Швейцарія	5.62	6
7	США	5.61	9
8	Гонконг	5.60	14
9	Велика Британія	5.54	7
10	Корея	5.54	11
11	Люксембург	5.53	16
12	Німеччина	5.50	13
13	Данія	5.50	8
14	Тайвань	5.47	10
15	Ізраїль	5.42	15

Джерело: складено автором за матеріалами [12]

Проте, якщо розглянути Європу в цілому, то згідно з індексом готовності до мережевого суспільства має місце глибокий розрив між передовими країнами Північної Європи та деякими країнами Південної, Центральної та Східної Європи. При цьому поліпшення доступу до нових інформаційних технологій для подолання цього розриву не є вже достатнім, а вирішальне значення має створення більш сприятливих умов для ведення бізнесу та інновацій.

Україна зайняла 81 місце, знизившись у рейтингу на 8 сходинок порівняно з 2013 р. У звіті наголошено, що сильними сторонами нашої країни є високий рівень готовності суспільства до використання інформаційних технологій (34 місце) і досить висока кваліфікація населення (37 місце).

Водночас зазначено ряд проблем, які перешкоджають поширенню в Україні інформаційних технологій:

- низький рівень використання інформаційних технологій населенням (75 місце);
- несприятливе середовище для розвитку ІТ-інфраструктури (74 місце);
- несприятливе політичне та регуляторне середовище (130 місце);

- несприятливе ринкове та інноваційне середовище (84 місце);
- низькі рівні готовності до використання інформаційних технологій з боку бізнесу (93 місце) та органів влади (129 місце);
- слабкий вплив інформаційних технологій на економічну (79 місце) і соціальну сферу (102 місце).

Практика останніх десятиліть показує, що успішна діяльність ряду країн у галузі інформаційних технологій дозволяє їм зайняти гідне місце в структурі «нової економіки» та забезпечити довгострокові перспективи економічного зростання.

Сьогодні інформаційні технології можуть розглядатися не тільки як джерело нарощування експортного потенціалу за рахунок розвитку торгівлі ними, але й як один з найважливіших засобів зміцнення конкурентоспроможності окремих промислових галузей і економіки в цілому.

Актуальність вивчення різних аспектів функціонування світового ринку інформаційних технологій підвищується у зв'язку з його швидко змінною структурою і просторовою конфігурацією, диверсифікацією продукції, створеної на основі застосування інформаційних технологій, і складу компаній, які беруть участь у торгівлі, появою нових форм торгівлі та організації бізнесу в сфері інформаційних технологій, виникненням специфічних проблем регулювання ринку інформаційних технологій, в тому числі щодо забезпечення інформаційної безпеки, сумісності та стандартизації інформаційних технологій.

Таким чином, розвиток інформаційних технологій є одним з факторів, які сприяють глобалізації світової економіки. Нові інформаційні та комунікаційні технології є однією з рушійних сил глобалізації, які забезпечують компанії новими, небаченими інструментами розвитку [13]. З іншого боку, глобалізація, в основі якої лежить поглиблення процесів взаємодії між суб'єктами ринку, сприяє подальшому розвитку та поширенню інформаційних технологій.

Існують й інші фактори, які сприяють розвитку ринку інформаційних технологій, такі як науково-технічний прогрес, можливість досягнення кращих показників економічної ефективності за рахунок використання високотехнологічних рішень, поміж яких можливість економії на витратах виробництва.

Однак саме глобалізація світової економіки має визначальне значення як чинник розвитку світового ринку інформаційних технологій. Інтенсифікація обміну інформацією на рівні окремих людей, компаній, державних та міжнародних інституцій створює передумови для збереження високих темпів зростання галузі інформаційних технологій в майбутньому.

Ключовими гравцями на світовому ринку інформаційних технологій є транснаціональні корпорації США і Західної Європи. Транснаці-

ональні корпорації є продуктом глобалізації і одночасно виступають як її інструменти, просуваючи інформаційні технології у світовому масштабі.

Комерціалізація інформаційних технологій, переорієнтація їх на ринкову кон'юнктуру стала завдяки транснаціональним корпораціям.

Сьогодні більше 80% ринку інформаційних технологій контролюють транснаціональні корпорації. Тільки вони можуть щорічно інвестувати у виробництво нової високотехнологічної продукції, виділяти значні кошти на розробку глобальних маркетингових стратегій і освоєння нових ринків.

Транснаціональні корпорації відіграють важливу роль у процесі глобалізації світової економіки, будучи її головним носієм та інструментом. Без транснаціональних корпорацій глобалізація була б неможлива [14].

З появою транснаціональних корпорацій відбулася якісна зміна самої структури світового господарства. Світовий ринок став більш мобільним, більш сприйнятливим до науково-технічних перетворень. І в цьому відношенні корпорації виступають як головна рушійна сила.

Особливістю транснаціональних корпорацій на ринку інформаційних технологій є значна централізація управлінських функцій в головному офісі. Як правило, всі рішення, які стосуються тієї чи іншої продукції, цінової політики, а також проведення великих маркетингових кампаній, приймаються саме там. Представникам транснаціональних корпорацій в міжнародних відділеннях, як правило, відводиться роль провідників цих рішень. Це відрізняє ринок інформаційних технологій від ринку товарів широкого споживання, для якого характерно делегування значної частини повноважень регіональним відділенням.

Такі транснаціональні корпорації фактично і сформували сучасний ринок інформаційних технологій, оборот яких перевищує ВВП деяких країн.

У ряді розвинених країн на частку транснаціональних корпорацій припадає понад 80% експорту. Це пояснюється тим, що корпорації створили свої торгово-виробничі імперії з потужною дослідницькою та фінансовою базою, розробили ефективно діючу модель міжнародного поділу праці, виходячи зі своєї головної мети – максимізації прибутку і зниження витрат на виробництво.

Ринок інформаційних технологій знаходиться в тісній залежності від інших ринків, зокрема ринку праці. Розробка наукоємних та інноваційних інформаційних технологій потребує, з одного боку, жорсткого контролю за витратами, а з іншого – залучення креативних людських ресурсів, здатних генерувати нові ідеї. У зв'язку з цим, транснаціональні корпорації прагнуть розміщувати виробництво в країнах з порівняно низькою вартістю праці і високою внутрішньою конкуренцією, зокрема в країнах

Південно-Східної Азії. Тоді ж в науково-дослідних підрозділах таких корпорацій створюють сприятливі умови для роботи іноземних фахівців, що дозволяє залучати кращі уми людства [15]. Найбільші американські корпорації на ринку інформаційних технологій отримують значну частку прибутку саме від зарубіжних філій.

На транснаціональні корпорації припадає більша частина світових витрат на проведення НДДКР. Найбільші американські корпорації витрачають на проведення НДДКР більше, ніж деякі розвинені країни. Цей аспект є однією з передумов лідерства транснаціональних корпорацій на ринку інформаційних технологій. Транснаціональні корпорації є ключовими гравцями на ринку інформаційних технологій, зміцнення позицій яких стало можливим внаслідок потужної науково-технологічної бази, сталих традицій ведення бізнесу, а також державної підтримки при виході на світовий ринок.

Крім того, важливу роль на ринку інформаційних технологій відіграють глобальні маркетингові стратегії, які активно застосовують транснаціональні корпорації. Виходячи з ідеї про гомогенність ринку інформаційних технологій, транснаціональні корпорації розробляють і проводять глобальні маркетингові кампанії.

Тільки транснаціональні корпорації мають можливість застосовувати глобальні стратегії розвитку бізнесу, що призводить до поступового витіснення з ринку дрібних гравців. Це пов'язано, в першу чергу, з надзвичайно високим витратами на розробку і реалізацію таких стратегій. Вартість глобальної маркетингової кампанії може складати сотні мільйонів доларів США.

Глобальна економіка характеризується високою конкуренцією як між окремими компаніями, так і між країнами. У зв'язку з цим, учасники світового ринку інформаційних технологій використовують усі доступні ресурси та інструменти, які дозволяють їм протистояти конкуренції, що постійно зростає. Одним з таких інструментів є міжнародний маркетинг.

За останні десятиліття філософія маркетингу внаслідок процесів глобалізації зазнала низку змін на основі адаптації до вимог «нової економіки». Разом з цим, маркетинг пропонує набір технологій, які дозволяють компаніям успішно функціонувати на тому чи іншому ринку. Сучасні маркетингові технології пов'язані з вивченням споживчого попиту в різних країнах, оцінкою ринкових перспектив продукції, ціноутворенням, прогнозуванням дій конкурентів.

При правильному застосуванні маркетингових технологій компанії можуть отримати певну конкурентну перевагу – можливість прогнозувати поведінку замовників та конкурентів, а також управляти ним. Це особливо важливо на сучасному світовому ринку інформаційних тех-

нологій, який відрізняється високою динамічністю та гнучкістю попиту. При цьому особливе значення в реалізації проектів виходу компаній на світовий ринок інформаційних технологій належить адекватній маркетинговій стратегії.

Висновки. Сучасна світова економіка переживає період глобалізації. Під впливом процесів глобалізації світовий простір перетворюється в єдину зону, в якій переміщуються капітали, товари, послуги, а також інформація. Роль інформації та інформаційних технологій значно зросла за останні десятиліття. В епоху глобалізації інформаційні технології займають одне з центральних місць в економіці як засіб обміну інформацією у світовому масштабі і як засіб вдосконалення бізнес-процесів.

З одного боку, ринок інформаційних технологій зобов'язаний своїм бурхливим розвитком процесам глобалізації. Галузь інформаційних технологій, що пов'язана зі створенням, збором, прийманням, обробкою, зберіганням, представленням і передачею інформації, виявилася затребуваною і почала розвиватися швидкими темпами саме в епоху глобалізації. Крім того, процеси глобалізації призвели до того, що ринок інформаційних технологій, який сформувався у другій половині XX ст., сам зазнав істотних змін. З іншого боку, інформаційні технології сприяють прискоренню процесів глобалізації внаслідок інтенсифікації обміну інформацією і технологіями, що, в свою чергу, сприяє гомогенізації економіки у світовому масштабі, а також розмиванню національних кордонів.

Галузь інформаційних технологій йде в авангарді процесів глобалізації, будучи одночасно її умовою, рушійною силою, найважливішим інструментом і результатом.

Нині світовий ринок інформаційних технологій є одним зі світових ринків, які найбільш динамічно розвиваються. З'явившись у другій половині XX ст., він за обсягами і темпами зростання перевершив багато традиційних ринків.

Найважливішу роль у розвитку світового ринку інформаційних технологій відіграють транснаціональні корпорації, які зосередили значні інтелектуальні, виробничі й фінансові ресурси. Транснаціональні корпорації розглядають ринок інформаційних технологій як єдине ціле і виходять з припущення про відсутність принципових відмінностей між окремими національними ринками.

Крім того, для збереження лідерства у своєму сегменті ринку транснаціональні корпорації щорічно інвестують значні кошти у проведення НДДКР. Інвестиції такого рівня є недоступними для більшості малих і середніх компаній і, як наслідок, сьогодні транснаціональні корпорації безпосередньо або опосередковано контролюють за різними оцінками від 70 до 90% світового ринку інформаційних технологій.

Застосування маркетингових стратегій виходу на світовий ринок інформаційних технологій дає можливість отримати певні конкурентні пе-

реваги не лише окремим компаніям, але й цілим країнам. Вивчення таких можливостей є актуальним для України на сучасному етапі її економічного розвитку, пов'язаного з пошуком оптимальних способів і шляхів інтеграції у світову глобальну економіку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Robertson R., Lechner F. Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the World-Systems Theory // *Theory, Culture & Society*. – 1985. – № 3 ; Robertson R. Globalization Theory and Civilization Analysis // *Comparative Civilizations Review*. – 1987. – Vol.17.
2. Дракер П. Посткапиталистическое общество / П. Дракер ; под. ред. В.Л. Иноземцева // *Новая постиндустриальная волна на Западе : антология*. – М. : Academia, 1999. – 640 с.
3. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество: плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта / Т. Тапскотт ; пер. с англ. И. Дубинского ; под ред. С. Писарева. – К. : INT Пресс ; М. : Релф бук. – 1999. – 432 с.
4. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2004. – 784 с.
5. Кувалдин В.Б. Глобальность: новое измерение человеческого бытия / В.Б. Кувалдин // *Грани глобализации: трудные вопросы современного развития*. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 596 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 458 с.
7. Status Report on European Telework: Telework 1997, European Commission Report, 1997.
8. Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-ukraine.biz/ukraine7.html>.
9. Базылев Н.И. Глобализация и «новая экономика» / Н.И. Базылев, Н.В. Соболева // *Проблемы современной экономики*. – 2005. – №1/2(13/14).
10. Соболева Н.В. «Новая экономика» – экономика знаний и глобализация: взаимосвязь и взаимодействие / Н.В. Соболева // *Экономика и управление [Электронный ресурс]*. – 2006. – №4. – Режим доступа : <http://elibrary.miu.by/journals/item.eiup/issue.8/article.17.html>.
11. Брожик Л.Л. Проблема інтеграції до світового інформаційного простору як складова національної політики / Л.Л. Брожик // *Економічний часопис-XXI*. – 2010. – №3–4. – С. 42–46.
12. The Global Information Technology Report 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalInformationTechnology_Report_2014.pdf.
13. Kofi Annan: U.N. leader lays down a challenge» : інтерв'ю видавництву ZDNet. – 2002. – 5 ноября.
14. Глобализация: человеческое измерение : учеб. пособие / ред. кол. : А.В. Торкунов (отв. ред.), А.Ю. Мельвиль, М.М. Наринский. – М. : РОССПЭН, 2002. – 112 с.
15. Кувалдин В.Б. Глобальность: новое измерение человеческого бытия / В.Б. кувалди // *Грани глобализации: трудные вопросы современного развития*. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 596 с.